

*Bu makale benzerlik taramasına tabi tutulmuştur.
Araştırma Makalesi/ Research Article*

DEĞERLER EĞİTİMİYLE İLGİLİ YAPILAN TEZLER ÜZERİNE BİR İNCELEME: TÜRKÇE EĞİTİMİ ÖRNEKLEMİ*

Zekerya BATUR** Tuncay AKDENİZ***

Öz

Bu çalışmanın amacı Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimiyle ilgili yapılan tezleri yayımlandığı yıl, üniversite, enstitü, tür, konu, yöntem, araştırma modeli ve alanına göre incelemektir. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yönteminin tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın verileri ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edilmiştir. Yapılan tarama sonucunda değerler eğitimiyle ilgili 88 teze ulaşılmıştır. Türkçe eğitimi alanında yapılan tezlerin yayımlandığı yıla, üniversite, enstitü, tür, konu, yöntem, araştırma modeli ve alanına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre yayımlanan tezlerin 85'inin yüksek lisans, 3'ünün ise doktora tezi olduğu belirlenmiştir. Tezlerin en çok "Bir edebî eserde yer alan değerlerin belirlenmesi" konusunda yoğunlaştığı görülmüştür. Yapılan tezlerin 75'inin nitel yöntem ve 2'sinin karma yöntem ile yapıldığı ve nitel yöntemle tasarlanan tezlerde en çok doküman incelemesi ve tarama modelinin tercih edildiği; Türkçe eğitimi üzerine yapılan tezlerin ise genellikle 'Eğitim ve Öğretim' alanında yapıldığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe, Değer, Eğitim

A REVIEW THE THESES WHICH IS DONE ON VALUES EDUCATION: TURKISH EDUCATION

Abstract

The objective of this study is to review the theses which are made by related of values training in the field of Turkish Language Education by the published year, the university, type, subject, method, research model and its field. In accordance with this purpose the scanning model of qualitative method is used. The data of the study is obtained from the database of the National thesis Center of the Higher Education board. As a result of the screening, it is reached of 88 theses which are about Values Training. It is determined that the theses made in the field of Turkish Language Education are different from the year, university, institute, type, subject, method, research model and area. According the published thesis it is determined 85 master theses and 3 doctoral theses. The most of the theses has been considered about the determination of Values in Literary Work. 75 of the thesis are made by qualitative method and 3 of the thesis by mixed method. The most document analysis and the scan model is preferred in thesis designed with qualitative method but It is determined that theses made on Turkish Language Education are usually made in the field of education and training.

Keywords: Turkish Language, Values, Education

1. GİRİŞ

Eğitim, kişilerin davranışlarında değişim oluşturma sürecidir. Bu süreçte bireylerin davranışlarının olumlu yönde değiştirilmesi ile okul yaşamına uyum sağlamaları hedeflenir.

* Bu çalışma "Değerler Eğitimi İle İlgili Yapılan Çalışmaların Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi" adlı tezden üretilmiştir.

** Doç. Dr., Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, zekerya.batur@usak.edu.tr, ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-7918-5305>

*** Yüksek Lisans öğrencisi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tuncayakdeniz@gmail.com

Bireylere davranış kazandırmak, davranışı değiştirmek ve geliştirmek eğitim yoluyla sağlanabilmektedir. Ayrıca eğitim ile bireylerin topluma uyumlu hâle getirilmesi amaçlanmaktadır (Şen, 1997:599). Eğitim bir toplumu değerli bir hâle getirecek önemli araçlardan biridir.

Değer, Latince “kıymetli olmak”, “güçlü olmak” anlamlarına gelen valere kökünden türemiştir (Aydın, 2011, s.39.) TDK (2005)’da ise değer, “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.” olarak tanımlanmaktadır. Değer, insanı diğer canlılardan ayıran, insan davranışlarına yeni bir düzen veren inançlardır (Ulusoy ve Dilmaç (2012). Toplumun varlığının ve işleyişinin devam ettirilmesi için tamim edilen ahlaki kurallardır (Kızılçelik ve Erjem (1994). Toplumun devamlılığının sağlanmasında, gelecek nesillere aktarılmasında değerlerin doğru öğretilmesi gelecek nesillerin yetiştirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Özsoy, 2007; Kantar, 2014). Değer teorik bilgilerden farklı olarak, uygulamaya yönelik arzu edilen, ihtiyaç duyulan şey olarak ifade edilmektedir (Bolay, 2007). Değer arzu edilen davranışlara kılavuz olan ölçütlerdir (Aydın ve Gürler (2014). Değerler insan ve toplum hayatının geleceğinde önemli bir kılavuzdur. İnsanların hayatta yaptığı ya da yap/a/madığı her şey değerlerle alakalıdır (Kuçuradi, 2010). “Değerler bireyler için işaret levhaları gibidir, tehlikeli eğimlerde, kaygan zeminlerde bireye yol gösterir” (Dilmaç, 2014). Bu bağlamda değerler tarihî ve kültürel bir alt yapıya sahiptir. Dolayısıyla birden ortaya çıkan mefhumlar değildir. İnsanlığa bir şekil vererek kültür ve medeniyete anlam kazandırır. İnançlardan, amaçlardan, arzularından ve eylemlerden ortaya çıkar ve uzun bir zaman dilimi içinde yavaş yavaş oluşur (Bobaroğlu, 2002; Oktay, 2007; Öztürk, 2005; Tahiroğlu, 2011). Rokeach (1973) hazırlamış olduğu değerler listesinde değerleri amaçsal ve araçsal olmak üzere iki üst başlıkta listelemektedir. Amaçsal değerler listesinde dünya barışı, eşitlik, aile güvenliği, mutluluk, özgürlük, kendine saygı, bilgelik, ulusal güvenlik, başarı duygusu, günahsız bir yaşam, gerçek dostluk, rahat bir hayat, yaşlı sevgisi, iç denge, güzelliklerle dolu bir dünya, toplumsal kabul, memnuniyet, heyecanlı bir hayat değerlerini listelemektedir. Araçsal değerler listesinde ise tutku, geniş fikirlilik, yeteneklilik, neşeli olma, temizlik (saflık, masumiyet), dürüstlük, cesaret, yardımseverlik, entelektüellik, yaratıcılık, bağımsızlık, mantıklı olma, sevgi, itaatkârlık, bağışlayıcılık, sorumluluk sahibi olma, nezaketli olma, özdenetim değerleri yer almaktadır. Schwartz (1992) ise değerleri 18 amaç ve 18 araç değeri olarak belirlemekte ve bunları 10 grupta toplamaktadır: başarılı olma, güçlü olma, iyilikseverlik, evrenselcilik, hazcılık, uyarılım, öz yönelim, uyumlu olma, geleneksellik, güvenlik.

İnsan yaşamında ve toplum yaşantısında yukarıda belirtilen değerlerin önemi büyüktür. Değer, eğitim sürecinde verilmelidir. Fakat eğitimin bu görevi yerine getirebilmesi için değer üretiminde karar verme yetkisini tam olarak kullanması gerekir. Türk eğitim sistemi yenilikçi olmasına rağmen bunu başarabilmiş değildir. Türk eğitim sistemi geçmişten gelen alışkanlıkları ile küresel değerler arasında ne yapacağını kestirememektedir. Bunun sonucunda sistemdeki çelişki ve çaresizlikler yeni kuşaklara aksetmektedir (Doğan, 2004). Bu bağlamda eğitim sisteminde yer alan değerler eğitimi, kültürümüzü ve dünya değerlerini kapsayacak düzeyde olmalı ve bu gelişmelere dair düzenli programlar yapılmalıdır.

Açık ve örtük programlarla çocuğa kazandırılacak davranışlar toplum ve bireyin beklenti ve ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmelidir (Tulumcu ve Tulumcu, 2015). Toplumun ve bireyin kültürlenme süreci taşıdıkları değerlerle meydana gelir (Çınar, 2013). Kültürlenme sürecinde bireyde kazanılması beklenen bilgi, beceri ve tutumların toplum tarafından belirlenen şekilde olması için milletler önce kendine ait değerlerin sonra ise evrensel değerlerin özümsemesini ister (Kardaş, 2015). Fakat değerler toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Toplumun varlığını devam ettirebilmesi için değerlerin sürekliliği şarttır. Bu sürekliliğin sağlanması için değer eğitimine önemli görevler yüklenmiştir. Bu amaçla çocuğun okula ve sosyalleşmeye başlamasıyla birlikte öz değerler etkili bir eğitimle çocuklara aktarılması sağlanmalıdır. Değer aktarımı yapılırken öğretmenlerin örnek olması yoluyla

zorlama yapmadan, sevdirecek değerler çocuklara kazandırılmalıdır. (Karatay, 2007). Bu amaçla her ders için değerler belirlenmeli ve öğretim materyalleri ile öğrencilere kazandırılmalıdır. Eğitim sistemimizde yapılan bu değişikliklerle, kültürlenme sürecindeki gelişmeler birbiriyle uyumlu olmalıdır. Çünkü birey değer eğitimini her ne kadar aileden alsada değerlerin öğretimi düzenli olarak okullarda yapılır.

Değer eğitimi konusuna duyulan ilgi ve ihtiyaç her geçen gün önemli hâle gelmektedir. Çocukları topluma daha faydalı bireyler hâline getirmek için eğitimciler büyük bir çalışma içine girmişlerdir. Son yıllarda okullarda artan şiddet olaylarıyla birlikte uzmanlar ve araştırmacılar değer eğitiminin gerektiği gibi verilip verilmediği konusunu tartışmaktadırlar. Okullarda değerlerin kazandırılmasında yöntem ve tekniklerin daha etkili kullanılmasının gerekliliği belirtilmektedir (Yıldırım, 2009). Bilginin çok büyük bir hızla dolaştığı son yıllarda yaşanan hızlı gelişmelerle birlikte istendik bir toplum meydana getirebilmek için öğretim strateji ve programlarında değişiklik yapılması zorunlu hale gelmiştir. Millî ve manevi değerleri özümsemiş bireylerden oluşan güçlü toplum oluşturma gayesi ile 2005 öğretim programlarında önceki programlara bakarak “değer eğitimi” üzerinde önemle durulduğu bilinmektedir. Öğretim ve programlarında 2005’te yapılan değişiklikler bu zorunluluğun açık ve net bir göstergesidir (MEB, 2006). Günlük hayatta kullanılan dil, ana dili, sayesinde insanlar iletişim kurarlar. Ana dili öğrenme çocuğun içinde yaşadığı ailede başlar ve yakın çevresinde devam eder (Demirel, 2008). Ana dili öğretimini esas alan Türkçe dersi bireye değer kazandırma görevini üstlenmiş olur. (Girmen, 2013). Türkçe dersi ile 2018 öğretim programında çeşitli bilgi ve yeteneklere sahip öğrencilerin yetiştirilmesi hedeflenirken bir yandan da milli ve evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılması da amaçlanmaktadır. 2018 Türkçe dersi öğretim programında değerler, kişilerin yaşamda karşı karşıya kaldığı zorlukları ve sorunları atlatmasında kişilere yön veren temel etken olarak tanımlanmaktadır. 2018 yılı Türkçe Öğretim Programı, değerlere her tema ve konu içeriğinde örtük olarak yer vermiştir. Türkçe öğretim programında yer alan “kök değerler” şunlardır: “Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik.” (MEB, 2018). Bütün bu bilgiler doğrultusunda, değerler eğitiminde Türkçe dersinin oldukça önemli bir görevinin olduğu, Türkçe dersi programında değerlerin örtük olarak bütün temalarda yer aldığı, Türkçe derslerinde kullanılacak kitapların ve bu kitapların içerdiği metinlerin de değerleri aktaracak nitelikte olması gerektiği belirtilebilir (Batur ve Şaşmaz, 2018).

Türkçe dersinde değer eğitimi, metinler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Türkçe derslerinde edebi eserlerin araç olarak kullanılması, öğrencilere değer aktarımında önemli yere sahiptir. Bir toplumun gelenek, görenek, örf ve adetlerini gelecek nesillere aktarmasında edebi eserler büyük önem arz eder (Kırmızı, 2014). Türkçe derslerinde araç olarak kullanılan metinler; değerleri koruyan ve gelecek nesillere aktaran bir görev üstlenirken aynı zamanda değerler eğitimini de öğrencilere kazandırır (Karatay, 2007).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimiyle ilgili yapılan tezleri yayımlandığı yıl, üniversite, enstitü, tür, konu, yöntem, araştırma modeli ve alanına göre incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Değerler eğitimi ile ilgili Türkçe eğitimi açısından yapılan tezlerin yapıldığı tez türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Değerler eğitimi ile ilgili Türkçe eğitimi açısından yapılan tezlerin konularına göre dağılımı nasıldır?
3. Değerler eğitimi ile ilgili Türkçe eğitimi açısından yapılan tezlerin yöntemine göre dağılımı nasıldır?
4. Değerler eğitimi ile ilgili Türkçe eğitimi açısından yapılan tezlerin araştırma modeline göre dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Bilgi toplama yöntemi olarak doküman analizi yapılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanılarak sayısal veriler kullanılan bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013:39). Bu çalışma, yayımlanmış tezlerin betimlenmesi yoluyla yapılmıştır. Betimsel araştırmalarda ilgili konu, olduğu gibi araştırılır ve betimlenir. Araştırmacı elde ettiği bulguları dizgisel ve net bir şekilde düzenler ve yorumlar. Neden sonuç ilişkileriyle sonuca varılır. (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Araştırmanın Evreni

Çalışmanın evreni Türkiye’de Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi ile ilgili yapılmış tezlerdir; çalışmanın örnekleme ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanından elde edilen verilere dayalı olmak suretiyle incelenen, 31.12.2019 tarihine kadar Türkiye’de, Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılmış tezlerdir.

Veri Toplama Süreci

Araştırmada, çalışma verileri Türkiye’de Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi veri tabanı kullanılarak derlenmiştir. Elde edilen veriler nitel ve nicel olarak betimlenmiştir. Çalışmanın verileri arama motoruna “değerler eğitimi, değerler öğretimi” anahtar kelimeleri yazarak girilmiştir. Taramanın sonucunda değerler eğitimi ile ilgili toplam 278 teze ulaşılmıştır. Ulaşılan tezler tek tek incelenerek içeriğine bakılmış ve Türkçe Eğitimi ile ilgili olanlar ele alınmıştır.

Araştırmada belirlenen tezler tür, konu ve araştırma yöntemi açısından değerlendirilmiştir. Sınıflama araştırmacı ve iki uzman tarafından yapılmış, yapılan sınıflamada, araştırmacı ve iki uzman ile birlikte karşılaştırmaya gidilmiş ve son olarak yapılan sınıflamaya dair alan uzmanından görüş alınmıştır.

Verilerin Analizi

Türkçe eğitiminde değerler eğitimine dair yapılan tezlere ait veriler, betimsel istatistikler ile analiz edilmiştir. Betimsel analiz elde edilen verilerin temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır. Betimsel araştırmalarda ilgili konu, olduğu gibi araştırılır ve betimlenir. Araştırmacı elde ettiği bulguları dizgisel ve net bir şekilde düzenler ve yorumlar. Neden sonuç ilişkileriyle sonuca varılır. Betimsel analiz dört aşamada gerçekleşmektedir. İlk olarak araştırmacı taranan metinleri ya da kaynakları, ilgili unsurlar ve sorular doğrultusunda bir çerçeve oluşturmaktadır. Bu çerçeve temaların belirlenmesini sağlamaktadır. Araştırmacı ikinci aşama olarak verileri düzenler ve bir araya getirir. Üçüncü aşamada verileri tanımlar. Son olarak tanımlarını açıklar ve ilişkilendirir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Taranan tezlerin tür, konu ve araştırma yöntemine dair veriler, frekans ve yüzdelik hesabı yapılarak nicel veriler elde edilmiştir.

Bulgular

YÖK Ulusal Tez Merkezi’nde yapılan tarama sonucunda değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi ile ilgili yapılan 88 teze ulaşılmıştır. Ulaşılan 88 tezden 86’sının tam metni erişime açık, 2’sinin ise kısıtlı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın bulguları araştırma soruları temel alınarak analiz edilmiştir.

Tablo 1: Değerler Eğitimi ile ilgili Türkçe Eğitimi Açısından Yapılan Tezlerin Türlerine Göre Dağılımı

Tez Türü	Frekans	Yüzde
Yüksek Lisans	85	96,59%
Doktora	3	3,41%
Toplam	88	100%

Tablo 1'e göre değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi üzerine yayımlanan tezlerin 85'i yüksek lisans, 3'ü ise doktora tezidir. Yüzde ve frekans değerleri incelendiğinde yüksek lisans tezi türünden yapılan çalışmaların kısmen yeterli olduğu, doktora tezi düzeyinde akademik çalışmaların ise yeterli sayıda yapılmadığı söylenebilir. Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yeterli sayıda doktora tezi yapılmamış olması Türkçe dersi açısından önemli sayılabilecek bir eksikliklerdir. Çünkü Türkçe derslerinde öğrencilerin dil becerilerinin yanı sıra millî, manevi ve evrensel değerler de öğrencilere kazandırılmaktadır. Doktora türündeki tezlerin sadece bir üniversitede yapılmış olması ise konunun diğer üniversiteler tarafından önem arz etmediği sonucunu vermektedir. Fakat son yıllarda değerler eğitimi üzerinde sıkça durulmakta ve bu alandaki çalışmalara önem verilmekte olduğu söylenebilir. Ayrıca doktora düzeyinde Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalar, diğer üniversitelere de örnek teşkil edecek, konuya ışık tutacak bir kaynakça niteliğinde olacaktır. Son yıllarda Türkçe değerler eğitimi üzerine doktora tezlerinin yapılmaya başlanmasıyla birlikte bu alana ilginin yoğunlaşacağını söyleyebiliriz. Değer eğitimin öneminin daha da anlaşılması için doktora tez çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu söylenebilir. Türkçe eğitimi açısından değerler eğitimi üzerine yapılan akademik çalışmaların yeterli olmadığı söylenebilir. Değer eğitiminin Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında sınırlanmış olduğu algısı Türkçe eğitimi alanında çalışmaların kısmen yapılmasında etkili olduğu söylenebilir. Oysa Türkçe dersinde metinler aracılığı ile değer eğitimi verilmesi gerekir. Değerler eğitimi ile ilgili Türkçe eğitimi alanında akademik çalışmaların artmasının gerekli olduğu söylenebilir. Türkçe dersi millî ve manevi değerleri kazandırmada Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi dersleri kadar önemlidir.

Tablo 2: Değerler Eğitimi ile ilgili Türkçe Eğitimi Açısından Yapılan Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

Konu	Frekans	Yüzde
Bir edebî eserde yer alan değerlerin belirlenmesi	75	85,23%
Ders kitabı/ programı incelemesi	4	4,55%
Atasözleri ve değerler ilişkisinin incelenmesi	3	3,41%

Değerler eğitimi için etkinlik/teknik / program geliştirme (Dijital öyküler geliştirme)	2	2,27%
Bir zümrenin değerler eğitimiyle ilgili görüşleri (öğretmenler)	2	2,27%
Bir konuya dair yazılan eserlerde yer alan değerlerin belirlenmesi	1	1,14%
Çocuk tiyatro oyunlarında değerler eğitimi	1	1,14%
Toplam	88	100%

Tablo 2'ye bakıldığında değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi üzerine yapılan tezlerin en çok 'Bir edebi eserde yer alan değerlerin belirlenmesi' (n=75, 85,23%) konusunda yapılmıştır. En az ise 'Bir konuya dair yazılan eserlerde yer alan değerlerin belirlenmesi' (n=1, 1,14%) ve 'Çocuk tiyatro oyunlarında değerler eğitimi' (n=1, 1,14%) konularında yapılmıştır.

Yukarıda da bahsedildiği üzere Türkçe dersinde değerler eğitimi çeşitli metinler aracılığıyla verilmektedir. Türkçe derslerinde öğrencilerin konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerileri edebi eserler aracılığıyla geliştirilmesi hedeflenmekte ve değerler edebi metinler ile öğrencilere aktarılmaktadır. Tablo 2'de de en çok 'Bir edebi eserde yer alan değerlerin belirlenmesi' konusunun belirlenme sebebinin Türkçe eğitimi ve derslerinin doğrudan metinler aracılığı ile değer kazandırma işlevi olmasından kaynaklıdır. Ayrıca bu çalışmaların, belirlenen eser veya kaynağın değer eğitiminde etkisinin incelenmiş olması MEB Türkçe Öğretim Programı kapsamında hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarında yer alan metinlere kaynak önerisi niteliğindedir.

Türkçe Eğitimi; ders, program, kitap, materyaller ve disiplinler arası olması sebebiyle öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimine katkı sağlamaktadır. Bütüncül bir bakış açısı ile Türkçe eğitiminde kullanılan her kanal değerler eğitimine hizmet etmektedir. Fakat Tablo 2'de de görüldüğü üzere Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi ilişkisi üzerine yapılan çalışmaların birkaç alana yoğunlaştığı görülmektedir. Drama, oyun, müzik, beden, görsel okuma ve yazma gibi yöntem-tekniklere, öğretim materyallerine ve Türkçe Eğitiminde yer alan konuşma, okuma, yazma ve dinleme öğrenme alanlarına yönelik değerler eğitimi araştırmaların yetersiz olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Değerler Eğitimi ile ilgili Türkçe Eğitimi Açısından Yapılan Tezlerin Yöntemlerine Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Frekans	Yüzde
Nitel	73	82,95%
Nicel	-	-
Karma	2	2,27%
Belirtilmemiş	13	14,77%

Toplam	88	100%
---------------	-----------	-------------

Tablo 3'e göre değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi üzerine yapılan tezlerin 75'inin (85,23%) nitel yöntem ve 2'sinin (2,27%) karma yöntem ile yapıldığı belirlenmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yapılan taramada ulaşılan değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi üzerine yapılan ve nicel yöntem kullanılan teze rastlanamamıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 88 tezden 11'inin yöntemi belirtilmemiştir.

Nitel araştırma yöntemleri; kaynak tarama, gözlem, görüşme vb. gibi teknikleri barındırmaktadır. Tablo 3'te de görüldüğü üzere değerler eğitimi ile ilgili Türkçe eğitiminde yapılan lisansüstü tezlerin belirlenen kaynak (eser, program, ders kitabı) taraması üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Tarama tekniğini merkeze alan konularda, veri toplama süreci ve veri analizi için uygun yöntemin nitel araştırma yöntemi olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ilgili kaynaklarda değer araştırması yapan araştırmacıların nitel araştırma yöntemini kullandıkları görülmektedir.

Değerler eğitimi için etkinlik/teknik / program geliştirme (Dijital öyküler geliştirme) konularını içeren 2 tezde; sürecin hem nitel araştırma yöntemlerini hem de geliştirilen etkinlik/teknik / programın etkililiğini ölçmede nicel araştırma yöntemlerini barındırdığı için karma araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Türkçe eğitiminde, sosyolojik, kültürel ve eğitimi içeren 'değer' kavramı ilgili yapılan araştırmalar; sadece sayısal veriler ile ifade edilemeyeceğinden nicel araştırma yöntemleri tercih edilmediği düşünülmektedir.

Tablo 3'e göre, bir edebi eserin incelenmesi ve belli bir zümrenin görüşleri konularını kapsayan 13 (14,77%) tezin yöntemi belirtilmemiştir. Bunun sebebini konuyla bağlantılı olarak seçilen yöntemin nitel araştırma olduğunun anlaşılması ve belirtilmesine gerek duyulmaması olduğu düşünülmektedir. Fakat lisansüstü tez yazım kurallarının uygulanması ve ortak bir lisansüstü tez veri tabanı anlayışının oluşturulması için yapılan çalışmalarda araştırma yönteminin belirtilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Tablo 4: Değerler Eğitimi ile ilgili Türkçe Eğitimi Açısından Yapılan Tezlerin Araştırma Modellerine Göre Dağılımı

Araştırma Modeli/ Tekniği	Frekans	Yüzde
Tarama	20	27,40%
İçerik Analizi	4	5,48%
Literatür Taraması	1	1,37%
İçerik Analizi- Literatür Taraması	1	1,37%
Tarama- İçerik Analizi	5	6,85%
Tarama- Doküman İncelemesi	8	10,96%
Doküman İncelemesi	24	32,88%

Belirtilmemiş	10	13,70%
Toplam	73	100%

Tablo 4, araştırmanın örneklemini oluşturan ve nitel yöntem kullanılan 73 tezde belirtilen araştırma model/teknikini belirtmektedir. Nitel yöntem kullanılan tezlerin 10'unda model veya teknik açıklanmamıştır. Tezlerin 24'ünde doküman incelemesi, 20'sinde tarama kullanıldığı belirtilmiştir. Tezlerin 1'inde literatür taraması, 1'inde içerik analizi ve literatür taraması ile tasarlandığı belirlenmiştir.

Yapılan akademik araştırmalarda; araştırmada elde edilen verilerden yola çıkarak genellemeye ulaşmak önemlidir. Zamana ve duruma göre değişiklik gösterebilen sosyal çalışmalar için, genellemeye tabii olan örnekleme bulmak mümkün olmayabilir. Bu yüzden de araştırma sonuçlarını genellemek güçtür.

Tartışma ve Sonuç

Değerler eğitimiyle ilgili tezlerin tez türlerine göre dağılımına baktığımızda değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi üzerine yayımlanan tezlerin 85'i yüksek lisans, 3'ü ise doktora tezidir. Sonuç olarak, yüksek lisans tezi türünden çalışmaların kısmen yeterli olduğu söylenebilir. Buna karşılık doktora tezi düzeyinde yeterli çalışmaların yapılmamış olması dikkat çekici bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yeterli sayıda doktora tezi yapılmamış olması Türkçe dersi açısından önemli sayılabilecek bir eksikliklerdir. Çünkü Türkçe derslerinde öğrencilerin dil becerilerinin yanı sıra milli, manevi ve evrensel değerler de öğrencilere kazandırılmaktadır. Doktora tezlerinin sadece bir üniversitede yapılmış olması ise konunun diğer üniversiteler tarafından önem arz etmediği sonucunu vermektedir. Fakat son yıllarda değerler eğitimi üzerinde sıkça durulmakta ve bu alandaki çalışmalara önem verilmekte olduğu söylenebilir. Ayrıca doktora düzeyinde Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine yapılan çalışmalar, diğer üniversitelere de örnek teşkil edecek, konuya ışık tutacak bir kaynakça niteliğinde olacaktır. Kardeş ve Cemal (2017) da Türkçe öğretiminde değer eğitimi adlı çalışmasında 73 akademik tez bulgusuna ulaşmış, doktora düzeyinde ise hiçbir tez çalışmasının yapılmadığını belirtmiştir. Doktora seviyesinde hiçbir tez çalışmasının yapılmamış olmasını ise değer eğitiminin sadece Sosyal Bilgiler eğitimi alanına ait bir alan olarak algılanmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Aynı zamanda milli ve manevi değerleri kazandırmada başta Türkçe dersi olmak üzere tüm derslerin asıl uğraşı alanının değer eğitimi olması gerektiğini belirtmiştir.

Değerler eğitimiyle ilgili tezlerin konulara göre dağılımına bakıldığında, Türkçe eğitimi üzerine yapılan tezlerin en çok 'Bir edebî eserde yer alan değerlerin belirlenmesi' konusunda 75 tez yapıldığı tespit edilmiştir. Türkçe dersinde değerler eğitimi çeşitli metinler aracılığıyla verilmektedir. Türkçe derslerinde öğrencilerin konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerileri edebî eserler aracılığıyla geliştirilmesi hedeflenmekte ve değerler edebî metinler ile öğrencilere aktarılmaktadır. Edebî metinlerde toplumun duyuş, düşünüş ve estetik zevki yansıtılmaktadır. Türkçe dersinde Tür edebiyatından önemli ve seçilmiş eserlerinden olan metinlere yer verilmelidir. Bu metinler Türk'ün hayata bakışında öğrenciye yol göstericidir (Özbay vd. (2011).

Edebî eserlerde yer alan değerlerin belirlenmesi alanında yapılan akademik çalışmaların Türkçe eğitimi alanına katkısı göz önüne alındığında işlenecek metinlerdeki değerlerin önceden belirlenmesi dolayısıyla Türkçe ders kitaplarına metin seçimi yapılırken bir kaynak olarak kullanılabilir. Dolayısıyla bu konu çalışmaların yoğunlaşması Türkçe dersi değerler eğitimi aktarımı açısından olumlu sayılabilecek bir tutumdur.

Değerler eğitimiyle ilgili tezlerin araştırma yöntemlerine göre dağılımına bakıldığında, YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde yapılan taramada ulaşılan değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimi üzerine yapılan nicel yöntem kullanılan teze rastlanamamıştır. Araştırmanın örneklemini oluşturan 88 tezden 13'ünün yöntemi belirtilmemiştir. Değerler eğitimi en kullanışlı araştırma yönteminin nitel araştırma yöntemi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Öte yandan Tablo 6'ya göre, bir edebi eserin incelenmesi ve belli bir zümrenin görüşleri konularını kapsayan 13 tezin yöntemi belirtilmemiştir. Bunun sebebini konuyla bağlantılı olarak seçilen yöntemin nitel araştırma olduğunun anlaşılması ve belirtilmesine gerek duyulmaması olduğu düşünülmektedir. Fakat lisansüstü tez yazım kurallarının uygulanması ve ortak bir lisansüstü tez veri tabanı anlayışının oluşturulması için yapılan çalışmalarda araştırma yönteminin belirtilmesi gerektiği düşünülmektedir. 13 tezin araştırma yönteminin belirtilmemesi bilimsel araştırmaların anlaşılması açısından büyük bir eksiklik olarak görülebilir. Bilimsel çalışmalarda konunun özelliği ve araştırmacının ilgisi yöntemi belirler. Yöntem kısmında anket, gözlem, mülakat, istatistik veriler, deney gibi tekniklerden yararlanılabilir. Nitel araştırmalar genellikle gözlem, görüşme, odak grup görüşmesi ve doküman analizi yöntemlerini temele alır. Bu araştırmalarda hem verilerin geçerli olabilmesi hem de elde edilen sonuçların güvenilirliği önemli olduğu için, araştırmacı belirlediği konuya ve hedef kitlesine göre birden fazla yöntemi kullanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmalar bireylerin deneyimleri, algıları ve sahip oldukları görüşleri gibi öznel verilerle meşgul olur. Bu nedenle bir olayı ya da olguyu tasvir etmeye çalışır (Saruhan ve Özdemirci, 2011).

Değerler eğitimiyle ilgili tezlerin araştırma modellerine göre dağılımına bakıldığında, araştırmanın örneklemini oluşturan ve nitel yöntem kullanılan 73 tezde belirtilen araştırma model/teknikini belirtmiştir. Nitel yöntem kullanılan tezlerin 10'unda model veya teknik açıklanmamıştır. Tezlerin 24'ünde doküman incelemesi, 20'sinde tarama kullanıldığı belirtilmiştir. Tezlerden 1'inin literatür taraması, 1'inin de içerik analizi ve literatür taraması ile tasarlandığı belirlenmiştir. Literatürde nitel araştırmalarda kullanılan yöntem ve tekniklerin isimleri farklı yer almaktadır. Bu yüzden Tablo – 7'de görülen alt başlıkların hepsi doküman inceleme yöntemine karşılık gelmektedir. Araştırmacı, araştırmasına uygun veri toplama araçlarını belirledikten sonra verileri toplamaya başlar. Nitel araştırmalarda görüşme süreciyle beraber gözlem ve doküman inceleme gibi yöntemleri kullanır. Katılımcıya açık ve net soruları yöneltir. Katılımcının cevapları gözlem ve doküman inceleme yöntemi kullanarak doğrular. Elde edilen bulguların geçerliliği ve güvenilirliği birden çok veri toplama yönteminin kullanılmasıyla sağlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Nitel araştırmalarda belirlenen yöntem ve teknikleri sınıflandırmaya çalışmak araştırmanın temel kurallarına aykırıdır. Nitel araştırmada nitel veri analizinde araştırmacı kendi dilini yaratmaya çalışır. Bu gayret sosyal bilimlerin kendine özgü bir duruş sergileyebilmesi için önemlidir (Özdemir, 2010).

Yapılan akademik araştırmalarda; araştırmada elde edilen verilerden yola çıkarak genellemeye ulaşmak önemlidir. Zamana ve duruma göre değişiklik gösterebilen sosyal çalışmalar için, genellemeye tabii olan örnekleme bulmak mümkün olmayabilir. Bu yüzden de araştırma sonuçlarını genellemek güçtür.

Kaynakça

- Aydın, M.Z. ve Gürler, Ş.A. (2010). Okulda Değerler Eğitimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, M. (2011). Değerler İşlevleri ve Ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 19, 39-45.
- Bobaroğlu, M. (2002). Aydınlanma Sorunu ve Değerler. İstanbul: Ayna Yayınları.
- Batur, Z. ve Şaşmaz, E. (2018). Devlet tiyatrolarında oynanan çocuk tiyatro oyunlarında değer eğitimi ve bu oyunların Türkçe öğretimine katkısı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 7(4), 2518-2550.
- Bolay, S.H. (2007) *Aşkın Değerler Buhranı, Değerler ve Eğitimi Sempozyumu Ed. (R. Kaymakcan vd.)*. İstanbul: Dem Yayınları.
- Çınar, A. (2013). *Değerler felsefesi ve psikolojisi* Bursa: Emin Yayınları.
- Demirel, Ö. (2008). *Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi. S. Topbaş (Ed.), Türkçe Öğretimi İçinde (147-156)* Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları,.
- Dilmaç B., Bircan, H. H. (2014). Değerler ve değerler psikolojisi (1. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, İ. (2004). Türk eğitim sisteminde değer sorunu, *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyum*, 26-28 Kasım, İstanbul, 30.
- İdi Tulumcu F. ve Tulumcu F. M. (2015). İlköğretim İkinci Kademe Türkçe Dersi Programlarında Yer Alan Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 535 – 560.
- Girmen, P. (2013). Türkçe Eğitiminde Atasözleri ve Değer Eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 117-142.
- Kantar, Ş. (2014). *İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde 100 Temel Eser Yoluyla Değerler Eğitimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Karatay, H. (2007). Dil Edinimi ve Değer Öğretimi Sürecinde Masalın Önemi ve İşlevi, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(3), 463-475.
- Kardaş, M. N. (2015a). Orhun Abidelerinin Türkçe Öğretiminde Değer Aktarımı Bakımından Önemi III: Bilge Kağan Abidesi, *Türk & İslam Dünyası Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 55-70.
- Kardaş, M. N. ve Cemal, S. (2017). Değerler eğitimi ve Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara ilişkin kaynakça denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(16), 383-412.
- Kızılcelik, A. ve Erjem, Y. (1994) *Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü* Ankara. Atilla Kitabevi.
- Kuçuradi, İ. (2010). *İnsan ve Değerleri*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York, Free Press.
- MEB. (2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5, 6, 7, 8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (6, 7, 8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.

- Oktay, A. S. (2007). İslam düşüncesinde ahlaki değerler ve bunların global ahlaka etkileri. *Recep Kaymakcan ve diğerleri (Ed.), Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*, 131-143.
- Özbay M. ve Karakuş Tayşi E. (2011). Dede Korkut Hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Öztürk, Z. (2005). On beşinci yüzyıl şairlerinden Akşemsettinzade Hamdullah Hamdi'nin Yusuf ve Zeliha mesnevisinde işlenen değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 41-72.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özsoy, S. (2007). Değerlere dayalı bir ortam yaratmak eşittir daha iyi bir dünya yaratmak, *İlk Öğretmen Dergisi*, 14, 30-34
- Saruhan, G. C. ve Özdemirci, A. (2011). *Bilim, Felsefe ve Metodoloji*. (2. Baskı). İstanbul. Beta Yayıncılık.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theory and empirical tests in 20 countries, M. Zanna (Ed.), *advances in experimental social psychology* in (25, 1-65). New York Academic Press. New York.
- Susar Kırmızı, F. (2014). 4. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Değerler, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 12 (27), 217-259.
- Şen, Ş. (1997). Demokratik değerlerin benimsenmesinde eğitimin rolü, *Yeni Türkiye*, 17, s. 599.
- Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Türk Dil Kurumu, (2005). Türkçe Sözlük (10. Baskı). Ankara: TDK Yayınları,.
- Ulusoy, K. Dilmaç, B. (2012). Değerler Eğitimi. Ankara: Pegem Akademi..
- Yıldırım, K. (2009). Values education experiences of turkish class teachers: a phenomenological approach, *Eurasian Journal of Educational Research*, 35, 165-184.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Nitel Araştırma Yöntemleri. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.